

INGEN SKAL LADES I STIKKEN I DANMARK

Et metodisk og politisk bidrag til at
nå i mål med **Leave No One Behind**

SEX
SAMFUND

GLOBALE
SENIORER

İLİSİMASAVUT

**MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE**

INDHOLD

Forord	5
Den Danske LNOB Koalition	6
Formål med rapporten	7
Overordnede anbefalinger	8
Metodisk tilgang til LNOB	9
Leave No one Behind	9
Fremgangsmetode, der ikke lader nogen i stikken	9
Metodiske begreber	11
Menneskerettighedsbaseret tilgang	11
Meningsfuld deltagelse	11
Samfundsdrævede Data	11
Analyse: Hvordan står det til i Danmark med ikke at lade nogen i stikken?	12
Verdensmål 3: Sikre et sundt liv for alle og fremme trivsel	13
Let adgang til sundhedsvæsenet	13
Ligebehandling og sprog i sundhedsvæsenet	15
Lighed i sundhedsvæsenet	17
Verdensmål 10: Lige muligheder og mere inklusion	20
Repræsentation i politik og til valg	20
Repræsentation i medier	22
Repræsentation i uddannelse og i pensum	23
Verdensmål 16: Adgang til retssikkerhed og fundamentale rettigheder	26
Adgang til retssikkerhed	26
Adgang til bolig og det offentlige rum	28
Adgang til arbejdsmarkedet og sociale ydelser	30
Kolofon	34

GLOBALE
SENIORER

ILISIMASAVUT

DH

DANSKE HANDICAPORGANISATIONER

**MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE **act:onaid****

FORORD

En septemberdag i FN i 2015 bankede Lars Løkke Rasmussen som Danmarks statsminister, hammeren i bordet for vedtagelse af Verdensmålene. Danmark havde formandskabet for topmødet om bæredygtig udvikling, og han annoncerede, at ”vi må leve op til vores fælles forpligtigelse. Danmark er klar til at gøre sin del for at opnå Verdensmålene.”¹ Vi er nu halvvejs mod 2030 og desværre langt fra mål. Men Verdensmålene og løftet om, at alle skal med (*leave no one behind*, LNOB), er om muligt mere aktuelt end nogensinde før.

Med den nye SVM-regering er vi blevet lovet nytænkning og et opgør med det støvede bureaukrati for at komme velfærdssamfundets problemer til livs. Mette Frederiksen var tydelig i sin tale i Folketinget:

Det danske velfærdssamfund hører til de bedste i verden. Men der er – i den grad – også rum for forbedring. Forandring. Højere ambitioner på vegne af dem, der har det sværest. Nye mål. Konkrete resultater for danskerne.²

Regeringen velkommer reformer, flere ideer og nye vinkler på gamle problemer. Den ønsker et levende og åbent demokrati. Den ønsker, at befolkningens tillid til det politiske system skal styrkes, og at alle skal have mulighed for at deltage i samfundet og i den politiske debat. Ellers frygter regeringen at velfærdssamfundet drukner i regler og mister sin kvalitet.³

Der ligger en god portion mod bag at kaste sig over den utraditionelle konstellation af en SVM-regering. Det åbner for en kombination af det socialdemokratiske ønske om opgør med ulighed og den liberale tilgang til frihed. Løsningen på de ambitioner kan findes med inspiration i Verdensmålene og med fokus på *leave no one behind*. Det handler nemlig om at lytte til dem, det handler om.

Det indebærer en transformativ udvikling i alle systemer, hvor der med blik for reelle forandringer er mod til at kigge på bagvedliggende årsager og hive problemerne op med rødderne, så der bliver endegyldigt luget ud. Altså en mere inkluderende tilgang til politiske processer, hvor dem, som forandringerne skal komme til gavn, sidder med ved bordet og påvirker beslutningerne, hvilket vil sikre langsigtede bæredygtige løsninger. Der gøres op med at reproducere uligheder og andre barrierer, der hindrer rettigheder og et godt liv for alle.⁴

Det er en unik metode, som vi i FN og internationalt kan finde masser af inspiration til. Det er den deltagerproces, som vil sikre regeringens ønske om en øget tillid fra befolkningen. Med et hammer slag forpligtigede vi os til Verdensmålene i 2015. Det vil nok kræve mere end et trylleslag at indfri løftet inden 2030, men med regeringens nye ambitioner og den rette metode er vi godt på vej.

Sex & Samfund, Kvinderådet, Globale Seniorer, Ilisimasavut, Kirkens Korshær, Danske Handicaporganisationer og Mellempopleligt Samvirke

1) <https://unric.org/da/verdensmalene-er-vedtaget-lars-lokke-bankede-med-hammeren/>

2) <https://www.stm.dk/statsministeren/taler/statsminister-mette-frederiksens-redegoerelse-til-folketinget-den-17-januar-2023/>

3) <https://www.stm.dk/statsministeriet/publikationer/regeringsgrundlag-2022/>

4) <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf>

DEN DANSKE LNOB KOALITION

Vedtagelsen af Verdensmålene er en revolutionerende sejr, hvor verdens lande blev enige om en fælles plan. En plan med klare mål for at sikre bæredygtig udvikling, og hvor de mest oversete skal nås først.⁵ Det er en unik mulighed for at måle vores frem-skridt henimod at blive et mere bæredygtigt samfund, en opmåling som Danmark har lovet, sker med aktiv og meningsfuld deltagelse af alle slags aktører, især de mest oversete.

*As we embark on this great collective journey, we pledge that no one will be left behind. Recognizing that the dignity of the human person is fundamental, we wish to see the Goals and targets met for all nations and peoples and for all segments of society. And we will endeavor to reach the furthest behind first.*⁶

I Danmark er der bestemte målgrupper, der ikke tilstrækkeligt inddrages i politiske eller andre processer, der vedrører dem. Det kræver inklusion, både af de involverede selv og af de organisationer, der repræsenterer dem. På den måde sikres inklusion af de mennesker, der ikke selv har ressourcer til at stå frem. Vi er derfor gået sammen i en dansk LNOB koalition, som en platform for nogle af de mest oversete borgere, for at styrke deres stemme og indflydelsesrum i de beslutninger, der træffes på deres vegne. Kort sagt ønsker vi at sikre det populære slogan om **nothing about us without us**.

Flere steder i Verdensmålene fremhæves de udsatte grupper, der skal sikres bedre inddragelse og deltagelse. Ikke mindst i delmål 10.2 under Verdensmål #10 om Ulighed:

*Inden 2030 skal enhver, uanset alder, køn, handicap, etnicitet, oprindelse, religion eller økonomisk eller anden status, i højere grad inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger.*⁷

Ud fra ovenstående er civilsamfundsorganisationerne Mellempfolkeligt Samvirke, Kvinderådet, Sex & Samfund, Ilisimasavut, Kirkens Korshær, Globale Seniorer og Danske Handicaporganisationer gået sammen om denne rapport i den danske LNOB koalition. Vi repræsenterer dermed etniske minoriteter, oprindelige folk (her Inuit fra Grønland), hjemløse, fattige og udsatte mennesker, kvinder, LGBT+ samfundet, mennesker med handicap, flygtninge og seniorer, som afspejler nævnte grupper i Verdensmålene.

Formålet med den danske LNOB koalition er at fremme oversete og marginaliserede ind i verdensmålsdagsordnen som en platform for at blive hørt og influere. Vi ønsker at styrke fokus på LNOB for beslutningstagere og andre relevante aktører for at sikre reel implementering af LNOB.

5) <https://sdgs.un.org/2030agenda>

6) <https://sdgs.un.org/2030agenda>

7) <https://www.dst.dk/da/Statistik/temaer/SDG/globale-verdensmaal/10-mindre-ulighed/delmaal-02/indikator-1>

FORMÅL MED RAPPORTEN

Formålet med denne danske *Leave No One Behind*-rapport er at bidrage med metodisk og praktisk inspiration til, hvordan politikere, embedsmænd og andre beslutningstagere kan sikre, at Danmarks løfte om, at alle skal med i den bæredygtige udvikling, bliver implementeret. Rapporten kommer med konkrete metodiske skridt, der skal sikre LNOB i undersøgelser samt en række håndgribelige eksempler på blinde vinkler og politikområder, der ikke fungerer for udsatte grupper i samfundet. Disse områder er på ingen måde en udtømmende liste men er indsamlet fra organisationer og grupper, der lever og arbejder indenfor nogle af de områder, som Verdensmålene omhandler. På den måde er rapportens egen opbygning også et eksempel på den værdi, det har, at inddrage ”hverdagens eksperter” – de mennesker der selv lever i udsathed – i politikudvikling, planlægning og evaluering.

Det var positivt, at LNOB var en hovedprioritet i den tidligere regerings handlingsplan for Verdensmålene fra 2021. I praksis manglede der dog konkrete planer og strukturer for, hvordan man ville inddrage de mest udsatte og marginaliserede grupper i arbejdet eller prioritering heraf. Det var således uklart, hvad der konkret skulle gøres anderledes på centralt, ministerielt eller kommunalt plan for at sikre bedre inddragelse. Det er uambitiøst og vil hverken sikre LNOB eller opnåelse af Verdensmålene.

Derfor ønsker vi med rapporten at præsentere en mere inkluderende tilgang til LNOB, der bedre vil sikre en reel inklusion af alle og dermed efterlevelse af løftet om leave no one behind. Rapporten er et pilotprojekt og indeholder både metodisk vejledning, som inspiration til de ansvarlige for Verdensmålene, samt fokus på udfordringer og anbefalinger for at nå i mål med LNOB i Danmark. Dataindsamlingen er baseret på dialog og samarbejde med dem, det faktisk drejer sig om. Udfordringerne og anbefalingerne for ikke at lade nogen i stikken i Danmark, der fokuseres på i denne rapport, ligger indenfor samfundsemner, der netop debatteres lige nu: Sundhed (Verdensmål 3), Ulighed (Verdensmål 10) og Retssikkerhed (Verdensmål 16).

OVERORDNEDE ANBEFALINGER

De overordnede anbefalinger er til regeringen, andre beslutningstagere og myndigheder, der har det primære ansvar for at efterleve Verdensmålsløftet om *leave no one behind*. Anbefalingerne er guidende med fokus på meningsfuld metodisk inddragelse, som er kernen af at sikre LNOB. Derfor bør regeringens arbejde være baseret på langt flere konkrete metoder, mål og planer for, hvordan løftet imødekommes. For uddybelse, se næste kapitel om metode.

- **FN's operationelle guide⁸ skal efterleves**

FN har udarbejdet en operationel guide til deres nationale medlemslande for, hvordan de med fem trin kan sikre bedre LNOB og nå de mest oversete. Denne guide og de fem trin er et minimum for at have en reel LNOB-tilgang i arbejdet med bæredygtig udvikling.

- **Trin 1:**

Hvem er left behind? Indsamling af data herpå.

- **Trin 2:**

Hvorfor er de left behind? Prioritering og analyse.

- **Trin 3:**

Hvad skal der aktivt gøres for at ingen lades i stikken?

- **Trin 4:**

Hvordan skal fremskridt måles og monitoreres?

- **Trin 5:**

Mere fremskredende ansvarstaging for LNOB

I alle trin skal sikres meningsfuld deltagelse.

- **Metodiske anbefalinger**

- Vurdering af 'hvem' der er ladt i stikken, skal ske ud fra vurdering af geografiske, lov- og retsmæssige og socioøkonomiske faktorer. Systematiske målinger (som en national fattigdomsgrænse) og internationale anbefalinger (såsom fra UPR i FN og Global Gender Gap) bør også inkluderes. Det er særligt vigtigt at

sikre disaggregeret data (opdelt ud fra køn, etnicitet, alder osv.), som også indfanger flerdimensionelle former for ulighed på én gang (såsom seksualitet, etnicitet, handicap).

- *Nothing about us without us* skal efterleves gennem aktiv og meningsfuld inddragelse. Der skal være fokus på empowerment, så flere selvstændigt kan indgå i udviklingen som medskabere og bidragsydere i hele processen fra planlægning, afvikling og monitorering.

- Civilsamfundet og organisationer, der repræsenterer målgrupperne, bør også inddrages for at sikre inklusion af mennesker, der ikke selv har ressourcer til at stå frem. Det vil bidrage til værdifuld viden og indsigt i eksisterende barrierer, behov og relevante løsninger samt i monitorering af indsatser.

- **Politiske anbefalinger**

- LNOB-screeninger skal sikre, at indsatser er tilsigtet de mest oversete og mindske risikoen for negativ spill-over-effekt. Screening skal både ske af al ny lovgivning og politiske strategier men også som udgangspunkt for ministeriernes arbejde med de Verdensmåls delmål, som de er ansvarlige for.⁹

- Finansiering og prioritering af tilstrækkelige ressourcer er helt afgørende for at opnå LNOB. Både til regerings- og statsarbejde, og også i form af støtte til, at civilsamfundsaktører agerer samarbejdspartnere i sikring af LNOB – fx den danske LNOB koalitions arbejde.

- Monitorering med årlig opfølgning i fremdriftsrapport udarbejdet i samarbejde med et LNOB panel med dem, det handler om. Alt arbejde om Verdensmålene bør være baseret på specifikke årlige mål. Danmarks rapportaflægning om Verdensmålene ved FN skal være inkluderende fra start til slut.

8) <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf>

9) <https://www.dst.dk/da/Statistik/temaer/SDG/ministerier>

METODISK TILGANG TIL LNOB

LEAVE NO ONE BEHIND

Det transformative i Verdensmålene er netop løftet om LNOB, som kræver en nytænkning af systemer og succeskriterier. Frem for at stater fokuserer på den gennemsnitlige udvikling i samfundet, skal fokus være på at sikre udvikling for alle samfundsgrupper, som konkret skal defineres ud fra disaggregeret/opdelt niveau (køn, etnicitet, alder osv.) for at identificere, hvem der bliver mest ekskluderet samt hvem, der oplever flerdimensionelle former for ulighed, som indebærer flere slags diskrimination f.eks. på grund af ens seksualitet, etnicitet eller handicap. Stater skal adressere mønstre af eksklusion, strukturelle og ulige magtrelationer, der producerer og reproducerer uligheder, hvor der er brug for juridiske, politiske og institutionelle tiltag for at fremme lighed for disse grupper. Processen indebærer aktiv og meningsfuld deltagelse af alle slags aktører, særligt de mest marginaliserede, så der sikres ansvarlige og retfærdige systemer for alle. FN definerer især tre krav for at sikre LNOB: lige muligheder for alle samfundsgrupper; total afskaffelse af alle former for diskrimination; og styrket retfærdighed med lige fordeling af økonomi, fordele og muligheder.¹⁰

FREMGANGSMETODE, DER IKKE LADER NOGEN I STIKKEN

Vi opfordrer regeringen til at genbesøge sine ambitioner om LNOB i den nyeste handlingsplan for Verdensmålene med øje for, om det nu også afspejler en tilgang baseret på de trin, som FN anbefaler.

- **Trin 1:** Hvem er left behind? Indsamling af data herpå.
- **Trin 2:** Hvorfor er de left behind? Prioritering og analyse.
- **Trin 3:** Hvad skal der aktivt gøres for at ingen lades i stikken?
- **Trin 4:** Hvordan skal fremskridt måles og monitoreres?
- **Trin 5:** Mere fremskredende ansvarstagning for LNOB

I alle trin skal sikres meningsfuld deltagelse.¹¹

Denne rapport er baseret på ovenstående FN guide med inspiration fra Trin 1, 2 og 3. Intentionen er at stadfæste væsentligheden af en rettighedsbaseret og inkluderende tilgang og dataindsamling om nogle af de mest oversete i Danmark for reel efterlevelse af LNOB. Vi har som civilsamfund ikke tilstrækkelige ressourcer til at levere fyldestgørende på udvalgte eller samtlige trin, så vi byder ind på aspekter af Trin 1, 2 og 3 som et pilotprojekt. Vi har fokus på meget relevante udvalgte samfundsemner om sundhed, ulighed og retssikkerhed, som afspejler Verdensmålene 3, 10 og 16. Vi mener det er regeringens ansvar fyldestgørende at løfte potentialet for samtlige FN trin og håber på fremtidigt samarbejde herom.

Vi har fulgt nedenstående struktur med udbyggede spørgsmål for bedst muligt at bidrage med klar besvarelse i en dansk kontekst. Med denne rapport som pilotprojekt for LNOB i Danmark er vi bevidste om, at det ikke omfatter alle potentielt udsatte i Danmark. Vi har holdt fokusgruppeinterviews med tre af vores otte målgrupper: etniske minoriteter, oprindelige folk og ældre. Derudover har vi med udgangspunkt i desk research og med input fra os organisationer, der repræsenterer alle vores målgrupper, kunnet bidrage med udfordringer og anbefalinger omhandlende et bredere udsnit af de mennesker, der lades i stikken i Danmark indenfor Verdensmål 3, 10 og 16. Hver organisation står på mål for de anbefalinger, der vedrører deres målgrupper.

¹⁰ <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf> s. 6

¹¹ <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf> s. 11

HVEM er i risiko for at blive ladet i stikken i Danmark?

Den danske LNOB koalition er som nævnt stiftet ud fra Verdensmål delmål 10.2 om at inden 2030 skal *enhver, uanset alder, køn, handicap, etnicitet, oprindelse, religion eller økonomisk eller anden status, i højere grad inddrages i sociale, økonomiske og politiske beslutninger*. Det afspejler medlemmernes målgrupper som er ældre, børn og unge, kvinder, LGBT+ personer, mennesker med handicap, flygtninge, etniske minoriteter og oprindelige folk, økonomisk udsatte og hjemløse. Dette skal dog ikke ses som en udtømmende liste over alle de mest udsatte og dem der lades mest i stikken i Danmark. Det arbejde anbefaler vi regeringen at gøre fyldestgørende i samarbejde med civilsamfundet.

HVORDAN oplever målgrupperne udfordringer?

Med CDD metodisk tilgang (se uddybelse i næste afsnit) om fokusgruppeinterviews udarbejdede vi surveys med spørgsmål til målgrupperne om deres udfordringer og anbefalinger til forbedringer. Vi gennemførte dette pilotprojekt med tre ud af vores otte målgrupper (etniske minoriteter, oprindelige folk og ældre). Formålet med en inkluderende tilgang til dataindsamling var at høre borgerne om, hvad de mener, er de største udfordringer, hvorfor de mener, de opstår samt konsekvenser heraf. På den vis definerede de selv hovedproblemerne og processen gav også indsigt i hvilken data, der mangler, for at kunne kvalificere resultaterne, så der kan sikres bedre inklusion af alle uden at nogen lades i stikken.

På HVILKE områder er der udfordringer?

Baseret på surveys med de tre målgrupper i pilotprojektet og i kombination med koalitionsmedlemmernes ekspertise og viden om målgrupperne, kom vi frem til tre områder, hvor der især opleves udfordringer og marginalisering. Temaerne afspejler også nogle væsentlige aktuelle samfundstemaer og afspejler centrale verdensmål.

Kapitlerne er derfor opdelt ud fra: Verdensmål 3: Sundhed, Verdensmål 10: Repræsentation og Verdensmål 16: Retssikkerhed.

HVORFOR forhindrer disse udfordringer en efterlevelse af Verdensmålene?

Vi foretog en desk research om de udfordringer, som borgerne oplevede inden for hver af temaerne. Ved først at lade kvalitative data afgøre fokus og derefter supplere med kvantitative data har vi ladet borgernes ord komme først og derefter undersøgt problemets alvor. Data er indhentet fra statistiske databaser, rapporter, Vores Mål rapporten mm. Det har givet indblik i bagvedliggende årsager til problemerne samt inspiration til anbefalinger for at imødekomme disse i ønsket om LNOB og langsigtet bæredygtig udvikling. For at kunne favne bredere end de tre målgrupper, vi havde fokusgruppeinterviews med, har vi indhentet viden fra organisationerne baseret på deres erfaringer i arbejdet med flere målgrupper, der også lades i stikken i Danmark. Det betyder, at denne rapport fokuserer på et bredt udsnit af udsatte målgrupper dog uden at være udtømmende.

HVAD kan den indhentede data bruges til?

Kombinationen af CDD og national statistik skal bidrage til mere afklaring om, hvilke udfordringer der hindrer LNOB i Danmark og dertil hvilke prioriteter, regeringen og andre beslutningstagere bør fokusere på. Eksekvering af metoden skal i sig selv være inspiration til Danmarks proces med LNOB. Sammenlagt har processen givet indblik i, hvor der er potentiale for mere inklusion og inddragelse af de mest oversete ind i de politiske processer, som skal komme dem til gode, samt hvilke barrierer der hindrer dette og hvilken kapacitetsopbygning, der er behov for i sikring af empowerment og *nothing about us without us*. Data har fordret direkte ind til de politiske anbefalinger.

METODISKE BEGREBER

MENNESKERETTIGHEDSBASERET TILGANG

Da menneskerettighederne er kernen i Verdensmålene og i LNOB, er det helt afgørende at tilgå arbejdet med en menneskerettighedsbaseret tilgang (Human Rights-Based Approach, HRBA). Det er en rammesætning for bæredygtig udvikling baseret på internationale menneskerettighedsstandarder, som Danmark, ligesom andre FN-lande, er juridisk forpligtiget af. En HRBA-tilgang indebærer at analysere uligheder og diskriminerende praksisser, der med en ulig fordeling af magt hindrer bæredygtig udvikling og ofte udelukker de mest marginaliserede befolkningsgrupper.¹² Fokus er, at magthavere skal efterleve deres forpligtelser, og at rettighedshavere kan kræve deres rettigheder, hvilket indebærer myndiggørelse (empowerment), så rettighedshavere kan deltage i processer, mobilisere for deres rettigheder osv.¹³

MENINGSFULD DELTAGELSE

Til forskel for menneskerettigheder, som er juridisk forpligtigende, er Verdensmålene og LNOB en politisk forpligtigelse. En LNOB metodisk tilgang har et stærkere fokus på ulighed og diskrimination samt at nå *the furthest ones behind first*. Her kan kombinationen med en HRBA metodisk tilgang være med til at identificere bagvedliggende årsager. Både HRBA og LNOB kræver dels fokus på disaggregeret data (køn, etnicitet, alder osv.) for at identificere de mest marginaliserede og sikre, at udvikling og politiske tiltag når disse. Lige så vigtigt sikres meningsfuld deltagelse af målgrupperne igennem proces og implementering, så de selv kan bidrage med løsninger på deres udfordringer.¹⁴

Med en HRBA og LNOB tilgang sikres dermed inklusion af målgrupperne i en meningsfuld deltagelse, som er helt afgørende i processen for bæredygtig udvikling. En deltagende proces, hvor mennesker ses, høres og anerkendes for deres erfaringer og udfordringer, er mindst lige så afgørende som at være resultatorienteret. Det er her, hvor opbygning af tillid til systemet og kapacitetsudvikling både sikrer ejerskab for eget liv og samtidig giver rette input til magthavere for langsigtet bæredygtig udvikling.

SAMFUNDSDREVNE DATA

(Community Driven Data, (CDD) er data om de enkelte målgrupper, indhentet af dem selv og de organisationer, der repræsenterer dem. Intentionen med CDD er at indhente data om problemer, som målgruppen selv har defineret. Borgere får selv gavn af den indhentede data ved at være direkte involveret i processen og i data, der skal bruges i bæredygtig udvikling. En udfordring for Verdensmålene og LNOB er, at de mest marginaliseredes perspektiver og værdier sjældent er tilstrækkeligt afspejlet i officiel statistisk. Det udgør en risiko for, at de ikke indgår i national statistik, men her kan CDD tilføje værdifuld viden, der komplimenterer til national statistik og dermed giver bedre indsigt i arbejdet med bæredygtig udvikling. Ligesom HRBA og LNOB bidrager CDD til empowerment af målgrupperne og tilføjer også en mere holistisk forståelse af, at inklusion af de mest marginaliserede er helt afgørende for at nå Verdensmålene.¹⁵ Det er alsidige tilgange, der alle sikrer aktiv deltagelse af borgerne og fokus på *nothing about us without us*.

¹² <https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/human-rights-based-approach>

¹³ <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf> s. 10

¹⁴ <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-04/Operationalizing%20LNOB%20-%20final%20with%20Annexes%20090422.pdf> s. 10

¹⁵ <https://www.iisd.org/articles/insight/citizen-generated-data-people>

ANALYSE: HVORDAN STÅR DET TIL I DANMARK MED IKKE AT LADE NOGEN I STIKKEN?

Analysen er opdelt ud fra de nævnte temaer: **Mål 10: Repræsentation, Mål 3: Sundhed** og **Mål 16: Retssikkerhed**. Hvert kapitel har et kort oprids af problematikker og udfordringer, som vi fra vores pilotprojekt og ekspertise med målgrupperne ved, at de oplever, som derefter er uddybet med desk research og indhentet kvantitative data.

Hvert kapitel består af en shortlisting for at give et indtryk af, hvilke udfordringer der potentielt overses i sikringen af LNOB i Danmark, efterfulgt af anbefalinger. Intentionen er ikke at bidrage med fyldestgørende analyse inden for alle temaer, da rapporten som sagt er et pilotprojekt, og det ellers ville resultere i en langt mere omfattende rapport. Vi tager som nævnt udgangspunkt i delelementer fra Trin 1, 2 og 3 af FN's 5 LNOB steps, frem for dem alle sammen, som, vi mener, er regeringens ansvar at gennemføre.

VERDENSMÅL 3: SIKRE ET SUNDT LIV FOR ALLE OG FREMME TRIVSEL

Udgangspunktet for dette kapitel er grundprincippet om, at alle skal have let og lige adgang til sundhedsydelse.¹⁶ Det er både ordlyden i Verdensmål #3, en rettighed i sundhedslovens §2¹⁷ og løftet i regeringens handlingsplan om, at vi i sundhedsvæsenet har et særligt ansvar for de mest udsatte.¹⁸

Men netop manglen på let og lige adgang i sundhedsvæsenet er en gennemgående udfordring for vores interessenter. De oplever, at lægerne har for travlt til at tilse dem ordentligt, at de bliver sendt rundt i systemet, og at der mangler tværfaglig koordinering, så viden ikke går tabt. Fordomsfuld tale om f.eks. ældrebyrden, krævende indvandrere eller udsatte grønlandere hindrer lige adgang. Det kompliceres af mangel på tolkning, kulturel forståelse og repræsentation i sundhedsvæsenet.

Da min mand var syg, var sundhedstjenesten så belastet, at der ikke engang var tid til at læse en journal. Da han blev overført fra hospitalet til rehabiliteringspladsen, tog det 10 dage, inden de fik tid til at læse journalen og fandt ud af, at han havde en infektion og skulle på isolationsstue. Der var også store problemer med kommunikationen mellem hospital, kommunen og den praktiserende.

Ulla R. 81 år, interviewperson

Globale seniorer opfordrer til at der sikres bedre koordinering mellem sygehuse, regioner, kommuner og egen læge. Der skal sikres bedre geriatrisk uddannelse af personale til at være opmærksom på og behandle multisyge patienter.

Maria Justiniano, Foreningen Globale Seniorer

Den danske LNOB koalition opfordrer regeringen til at se nærmere på følgende udfordringer og anbefalinger for en bedre lige adgang til sundhedsydelse for alle.

LET ADGANG TIL SUNDHEDSVÆSENET

Udfordringer med digitalisering, travlhed og bureaukrati i sundhedsvæsenet

- 20 – 25 % af den voksne befolkning er i realiteten digitalt udfordrede.¹⁹ Manglende teknologiske kundskaber og begrænset netværk til at hjælpe, ekskluderer udsatte ældre fra det digitale samfund.²⁰ Vores interessenter er afhængige af familiemedlemmer og andre, der kan hjælpe dem med at begå sig online. Udfordringerne er især præget af manglende brugervenlighed og et avanceret fremmedsprog online.
- Ifølge Trygfondens tryghedsmåling ses utryghed blandt de +40-årige ift. at mangle pleje som gammel. I 2019 var den på 58 pct., faldt igen i 2020 med ca. en tredjedel, men er siden vokset noget igen.²¹
- 14-18-årige unge falder mellem to stole, når mere end hver femte 14-årige pige, og knap hver tredje 14-årige dreng ikke har nogen form for kontakt med deres læge i løbet af et år.²²
- Hospitaler er underlagt sundhedsloven og kommuners arbejde er opdelt i sygepleje under sundhedsloven og personlig pleje under serviceloven.²³ Det har store konsekvenser for både sundhedsansatte, patienter og pårørende, at der opereres i to forskellige lovgivninger.
- Minimum 40.000 mennesker har dobbeltdiagnoser (psykisk sygdom og et misbrug) og er samtidig ofte i større risiko for hjemløshed. De lever op til 23 år kortere end andre danskere.²⁴ De er ikke omfattet af ét samlet behandlingstilbud og har svært ved at indgå kontinuerligt i behandlingsforløb, da deres livs-

¹⁶) Sundhed bør tænkes som en bred sundhedsdefinition, så både fysisk, mental og seksuel sundhed inkluderes, og der tages højde for at sociale determinanter er afgørende for den enkeltes sundhed.

¹⁷) <https://danskelove.dk/sundhedsloven/2>

¹⁸) https://fm.dk/media/24837/handlingsplan-for-fns-verdensmaal_web.pdf

¹⁹) <https://justitia-int.org/digitalt-udsatte/>

²⁰) <https://www.itu.dk/Om-ITU/Presse/Nyheder/2021/Det-digiale-samfund-ekskluderer-udsatte-aeldre>

²¹) [file:///C:/Users/dih/Downloads/Tryghedsmlingen-2021%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/dih/Downloads/Tryghedsmlingen-2021%20(2).pdf)

situation generelt er ustabil og uden struktur. De får i mindre grad behandling med stor konsekvens for både livskvalitet og livslængde.

- Mennesker med handicap eller kronisk sygdom har ofte komplekse forløb i sundhedsvæsenet, som kræver stor tværfagligt samarbejde mellem sektorer. 4 ud af 10 oplever ikke, at dem de møder i sundhedsvæsenet har tilstrækkelig specialviden om deres sygdom eller handicap til den rette behandling. 70 % svarer, at det er nødvendigt selv at være 'medicinsk ekspert' for at undgå fejlbehandling i sundhedsvæsenet. Op imod halvdelen har oplevet, at nyopståede symptomer er blevet tilskrevet en kronisk sygdom eller et handicap, som de havde i forvejen, men det har vist sig ikke at være årsagen.²⁵ Mennesker med kognitive handicap eller kommunikationshandicap på botilbud har problemer med patientsikkerheden især ift. medicin.²⁶
- Det er bekymrende, at Rigsrevisionens rapport fra 2021 viser, at overlevering af sundhedsoplysninger fra asylsystemet til kommunerne er mangelfuld. 51% af flygtningene i asylcentre er registreret med psykiske problemer, men oplysningerne for kun 5% af flygtningene er videregivet i overgivelseskemaerne til kommunerne. Kommunerne overholder ikke fuldt ud integrationsloven, fordi de ikke vurderer behovet for en helbredsundersøgelse af godt 1/3 af de nyankomne flygtninge, selvom oplysningerne i asylcentre for mange indikerer et behov. Baggrunden kan

bl.a. findes i, at adskillige kommuner ønsker mere vejledning og retningslinjer.²⁷

Anbefalinger til let adgang til sundhedsvæsenet

- **Bedre støtte til ældre og andre digitalt udfordrede borgere**
  - Digitale selvbetjeningssystemer skal være et tilvalg og ikke som udgangspunkt en automatiseret pligt. Det skal gælde for borgere fra 70 år og opefter, samt for andre med særlige behov.
- **Målret digitale indsatser for de målgrupper, der foruden bliver tabt**
  - Digitale platforme, såsom Klamydiahjemmetest.dk, har vist sig at være en stor succes, og der bør derfor tænkes lignende digitale platforme målrettede unge.
- **Der bør sikres flere ressourcer til at give alle patienter en ordentlig pleje, og til at sikre at patienter fortsat tilbydes de nyeste og bedste behandlinger**
  - Det kræver, at de økonomiske rammer følger med udviklingen i demografi, teknologi og velstand. På linje med flere aktører anbefaler vi, at budgetterne i sundhedssektoren løftes med 2% årligt frem mod 2025, velvidende at den demografiske udvikling alene udgør 0,9-1,1% af udgifterne.²⁸
- **Indfør flere forsøg med ét samlet behandlingstilbud for mennesker med dobbeltdiagnoser**
  - Flexklinikken er netop åbnet på Bispebjerg Hospital, hvor der sikres en lettere adgang til og udbytte af behandling i sundhedsvæsenet samt bedre tværgående tilbud for socialt udsatte patienter.²⁹ Vi anbefaler flere lignende initiativer.
- **Sikre gennemgående sundhedspersonaler, der bevarer overblik og koordination for patienter med handicap og kroniske sygdomme**
  - Sundhedspersonale bør have det samlede overblik og specifik viden og bør stå for koordineringen i

22) <https://www.laeger.dk/boern-ses-meget-i-almen-praksis-men-teenagerne-har-behov-for-saerlig-konsultation>

23) <https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/sy-nr-2022-3/tre-udfordringer-i-fremtidens-sundhedsvaesen>

24) <https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/sy-nr-2020-10/systemet-er-designet-til-at-svigte-mennesker-med-dobeltdiagnose>

25) <https://handicap.dk/files/media/document/DH%20sundhedsrapport.pdf>

26) <https://stps.dk/da/nyheder/2022/tilsyn-paa-bosteder-afdaekker-store-udfordringer-med-patientsikkerheden/-/media/74A0DD7216864BD1ABAAB943331195F>

27) <https://www.rigsrevisionen.dk/Media/D/2/304-21.pdf>

28) https://www.laeger.dk/sites/default/files/sundhedsvaesen_under_pres_0.pdf

29) <https://www.bispebjerghospital.dk/afdelinger-og-klinikker/akutmodtagelse/om-afdelinger/afsnit/Sider/Flexklinik.aspx>

sundhedsvæsenet for mennesker med handicap og kroniske sygdomme.

- **Større sundhedsfaglighed på botilbud og bosteder:**
  - Der er behov for, at det pædagogiske personale på botilbud og bosteder for mennesker med både fysiske og psykiske handicap i højere grad har kompetencer til at løse sundhedsfaglige opgaver. Det pædagogiske personale bør bl.a. uddannes bedre i almen sundhedsobservation og medicin håndtering. Det er nødvendigt, at de i højere grad er opmærksomme på sundhedsfaglige problemstillinger og samarbejder med det sundhedsfaglige personale, som kan være tilknyttet til beboerne.
- **Alle flygtninge bør tilbydes en obligatorisk helbredsmæssig vurdering ved ankomst til den kommune, de skal bo i**
  - Det har bl.a. betydning for en afdækning af flygtnings mentale sundhed, traumarelaterede problemstillinger, fysiske helbred og evt. handicap og behov for yderligere undersøgelse og behandling

---

LIGEBEHANDLING OG SPROG I SUNDHEDSVÆSENET

Udfordringer med fordomme og sprogbarrierer i sundhedsvæsenet

- LGBT+ personer oplever barrierer i sundhedsvæsenet i form af fordomme og forskelsbehandling, som

gør, at LGBT+ personer er tilbageholdende med at tale om seksualitet eller kønsidentitet med deres læge. Oplevelsen af manglende respekt, inklusion og værdig behandling i sundhedsvæsenet kan påvirke deres adgang og hjælp fra sundhedsmyndighederne negativt.³⁰

- Der er stor mangel på specialistviden inden for udredning og behandling af ældre patienter, som ofte har uklare akutte sygdomsbilleder, flere samtidige sygdomme og funktionstab.³¹ Syge og lavt uddannede ældre patienter magter oftest ikke at stille krav i sundhedsvæsenet, og de føler sig derfor oversete og usikre på deres behandling og situation.
- Det er en udfordring for døve at få tegnsprogstolkning, da det er op til sundhedspersonalet at vurdere behovet for tolk, hvilket for ofte undervurderes og afvises.³²
- I 2018 blev der indført en egenbetaling for tolkebi-stand for flygtninge, som har boet i Danmark i mere end tre år.³³ Det har haft konsekvenser for mennesker, der ikke har stærke sproglige kompetencer på dansk og har økonomiske vanskeligheder ved selv at hyre en tolk, især dem som er på selvforsørgelses- og hjemrejseydelse eller overgangsydelse. De sproglige barrierer kan fx resultere i utilstrækkelig afdækning af symptomer og sundhedsforhold og deraf forringet kvalitet af behandling.
- Der er risiko for bagatellisering af symptomer blandt patienter med etnisk minoritetsbaggrund og oprindelige folk. Begrebet 'etniske smerter' bruges ikke altid eksplicit, men findes blandt nogle sundhedsprofessionelle som en underliggende antagelse om, at disse patienter udtrykker smerte på en anden måde end majoritetsbefolkningen. Det er et udtryk som sommetider anvendes, når sundhedsprofessionelle ikke kan finde årsagen til de symptomer, som patienten forsøger at forklare. Lægeforeningen kalder denne type diskrimination for beskæmmende.³⁴

30) <https://www.sst.dk/da/Udgivelser/2019/Danske-LGBT-personers-moede-med-almen-praksis-udfordringer-og-muligheder> & <https://www.projektsexus.dk/seneste-nyt/2019/rapporten-sex-i-danmark>

31) <https://www.altinget.dk/aeldre/artikel/geriater-lad-os-raadgive-laeger-inden-for-stort-set-alle-specialer>

32) <https://ddl.dk/sundhedsvaesenet-sviger-doeve/>

33) <https://www.regionh.dk/Sundhed/Patientguiden/i-behandling-paa-hospital/Hjaelpere-fagpersoner-du-kan-bruge/Sider/tolk-rettigheder-og-pris.aspx>

34) <https://www.radio4.dk/nyheder/diskriminerende-begreb-er-udbredt-i-sundhedsvaesenet/>

- Uregistrerede hjemløse migranter er nogle af de mest udsatte, da der generelt er usikkerhed om deres status og deres ret til dansk velfærd. Ifølge hjemløsetællinger opholder ca. 500 migranter sig på gaden i Danmark, primært i hovedstaden. En afgørende barriere er at sundhedsloven udelukkende giver dem ret til akut sundhedsbehandling, hvilket begrænser udredninger og ikke-akutte tilstand såsom misbrug, som forværres bl.a. i form af alkoholforgiftninger, overdosis og psykoser.³⁵
- En VIVE undersøgelse fra 2021 fastslår, at der er en forholdsvis stor gruppe af socialt udsatte borgere med grønlandsk baggrund i Danmark, og at mange har vanskeligt ved at benytte det danske velfærdssystem med fastholdelse af kontakt og systemets tilbud. Sproglige og kulturelle barrierer i mødet med det danske samfund og velfærdssystemet kan forstærke social marginalisering.³⁶
- Både Inuit og fagfolk, der arbejder med udsatte Inuit, peger på, at diskrimination, stigmatisering og manglende ligebehandling er udbredte problemer, bl.a. indenfor social- og sundhedsområdet.³⁷
- Børn af herboende Inuit risikerer i langt højere grad end børn af danske forældre at blive tvangsfjernet. Hvis begge forældre stammer fra Grønland, bliver barnet fjernet syv gange oftere end børn af danske forældre, mens det sker fem gange oftere, hvis én af forældrene er fra Grønland.³⁸ Der er grund til at være skeptisk overfor, om alle rettigheder overholdes og

bl.a. være kritisk overfor de kulturelt skæve testværktøjer, som stiller grønlandske forældre dårligst, da de er udviklet til personer i vestlige kulturer.³⁹

Anbefalinger til at sikre ligebehandling og sproginklusion i sundhedsvæsenet

- **Afsæt midler til, at ansatte i sundhedssektoren bliver undervist i køn, seksualitet og handicap**
  - Undervisningen skal løbende være en del af deres opkvalificering. Samtidig med, at undervisning i køn, seksualitet og krop integreres i velfærdsuddannelserne som en del af de studerendes grundforløb.
- **Uddan flere fagspecifikke rådgivere om ældre og uddan flere indenfor stort set alle specialer i bedre at kunne håndtere de ældre patienter**
  - Med rette kombination af helhedssyn og en specialistviden i udredning og behandling af ældre patienter med flere sygdomme på samme tid, vil sundhedsvæsenet kunne sikre bedre behandling til de stadig flere ældre.
- **Giv adgang til gratis tolkebistand i sundhedsvæsenet for alle**
  - Både for asylansøgere, flygtninge, uregistrerede hjemløse migranter, døve, herboende med anden etnisk herkomst og Inuit
- **Uddan sundhedspersonalet i interkulturelle diversitetskompetencer**
  - Afdæk problematikken med udbredelsen af 'etniske smerter' og understøt af uhensigtsmæssige fordomme ikke influerer på mødet mellem patient og sundhedsprofessionelle
  - Udbred kendskab til Inuit og deres kulturelle samt sproglige forskelligheder fra dansk. Dialogen med udsatte Inuit i Danmark er bedre, når støttepersonen selv er Inuit

35) https://udsatte.dk/files/media/document/Sundhed%20blandt%20uregistrerede%20og%20hjeml%C3%B8se%20migranter_R%C3%A5det%20for%20Socialt%20Udsatte

36) <https://www.vive.dk/media/pure/15975/5379160>

37) https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2015/ligebehandling_groenlaendere_dk_2015.pdf

38) <https://www.dr.dk/nyheder/indland/groenlandske-foraeldre-i-danmark-risikerer-faa-fjernet-deres-boern-paa-grund-af>

39) <https://menneskeret.dk/nyheder/tolke-tilpassede-tests-sikre-groenlandske-boern-foraeldres-rettigheder>

- **Udvid retten til sundhedsbehandling for uregistrerede hjemløse migranter**
  - Der skal være fokus på 'nødvendig' sundhedsbehandling frem for kun 'akut' forstået som udredninger og behandlinger, som er nødvendige for, at personens tilstand ikke forværres. Det indebærer også mulighed for opfølgning og afslutning af behandlingen når patienterne udskrives fra hospitalerne.
  - Øget mulighed for i højere grad at kunne benytte socialsygeplejersker.

- **Sundhedsvæsenets aktører bør forpligtiges til at handle for at bekæmpe etnisk ulighed i sundhed, herunder diskrimination, kulturelle barrierer og sprogbarrierer**
  - Kan indebære, at alle ansatte gennemgår træning i diversitetskompetencer.⁴⁰
  - Der bør være undervisning i diversitetskompetencer på de sundhedsfaglige grunduddannelser.

- **Nå langt flere udsatte Inuit i Danmark med overgangs- og peer-støtte**
  - VIVE så positive resultater i forsøg ved at tage sproglige og kulturelle hensyn for udsatte Inuit i kombination med den såkaldte CTI-metode, såsom en styrket kontakt for borgerne med velfærdssystemet, som de ellers ofte falder udenfor. Fx vurderer de medvirkende deres helbred bedre og mindskede deres alkoholforbrug.⁴¹

- **Psykologtests af Inuit familier bør være kulturtilpassede for at kunne indgå i forældrekompetenceundersøgelser og danne grundlag for tvangsfjernelse**

- Psykologer skal have de rette kompetencer, herunder viden om tværkulturel psykologi og testning.
- Offentlige myndigheder skal sikre, at Inuit får tolkebistand i kommuners behandling af sager om børns trivsel også i testsituationer.

LIGHED I SUNDHEDSVÆSENET

Udfordringer med ulighed i sundhedsvæsenet

- Vold mod kvinder er en af de mest udbredte menneskerettighedskrænkelser og en af de alvorligste trusler mod kvinder og pigers helbred.⁴² I Danmark bliver 38.000 kvinder årligt udsat for fysisk vold og 70.000 udsættes for psykisk vold af deres partner.⁴³ Danner estimerer dermed at i alt 118.000 kvinder om året udsættes for partnervold.⁴⁴ Ifølge SDU er knap 3 % af alle danske kvinder over 16 år blevet voldtaget eller seksuelt krænket via beføling eller forsøg på voldtægt. Værst ramt er unge kvinder, hvor 27 % mellem 16-24 år i 2018 har været udsat for seksuelle krænkelser, imens det for unge mænd i samme alder gjaldt 7 %.⁴⁵

- Ifølge Tryghedsfondens tryghedsmåling fra 2021 er kvinders frygt for seksuelle overgreb steget fra 13 til 19 % siden 2019.⁴⁶

- Borgere med lavt uddannelsesniveau har vanskeligere ved at forstå information fra sundhedsprofessionelle, hvilket de ikke tør sige højt.⁴⁷ Vores interesser oplever også at tie overfor sundhedspersonalet om fx misbrug i frygt for konsekvenser såsom tvangsfjernelser. Undersøgelser viser at den sociale interaktion mellem patient og sundhedsprofessionelle har betydning for mødet og udkomme af mødet. Samt at tilpasning af information kan være nødvendig. Denne tilpasning finder ikke altid sted.⁴⁸

- Mennesker med få sundhedskompetencer.⁴⁹ får ringere udbytte af sundhedsvæsenet. Undersøgelser

40) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19250349/>

41) <https://www.vive.dk/media/pure/15975/5379160>

42) <https://www.unfpa.org/gender-based-violence>

43) <https://www.lokk.dk>

44) <https://danner.dk/vold-mod-kvinder>

45) file:///C:/Users/dih/Downloads/vold_og_seksuelle_kraenkelse.pdf

46) [file:///C:/Users/dih/Downloads/Tryghedsmalingen-2021%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/dih/Downloads/Tryghedsmalingen-2021%20(2).pdf)

47) <https://danskepatienter.dk/temaer-projekter/temaer/ulighed-i-sundhed/hvorfor-er-der-ulighed-i-det-danske-sundhedsvaesen>

48) https://www.danskepatienter.dk/files/media/Publikationer%20-%20Egne/A_Danske%20Patienter/B_Indspil_cases_unders%C3%B8gelser/ulighed_baggrundsnotat.pdf

viser, at mennesker med udviklingshandicap, kroniske lidelser og psykiske lidelser dør op til 20 år før andre. Som kørestolsbruger eller for mennesker med udviklingshandicap er det mindre sandsynligt at deltage i screeninger for kræft, så risikoen for at opdage sygdommen og dø tidligere er større.⁵⁰ Mennesker med kognitive handicap eller kommunikationshandicap har større risiko for ikke at tage deres medicin korrekt. Som psykisk syg er der langt større risiko for ensomhed.⁵¹

Anbefalinger til at mere lighed i sundhedsvæsenet

- **Forebyggelse og behandling af kvinder udsat for vold bør styrkes**
  - Sundhedspersonalet bør trænes i at screene for partnervold, og der skal være tilgængelige støttetilbud samt efterværn tilgængeligt
  - Kommunerne bør leve op til deres ansvar om Istanbulkonventionen ift. at forebygge kønsbaseret vold (gennem undervisning, viden, opsporing mv.) Der skal fx være efterværn i kommunerne ift. Kvinder, der har haft ophold på krisecentre, så de ikke må søge beskyttelse og hjælp hos krisecentrene igen.
- **Indfør særlig adgang og mere tid for mennesker med handicap og kroniske lidelser hos deres egen læge**
  - Lægerne bør få en ekstra ydelse for udvalgte patienter eller der bør indføres en form for taxameterordning, hvor lægerne får tilført ekstra midler, hvis de har mange patienter i målgruppen
- **Flere med handicap og kroniske sygdomme skal have en patientansvarlig tovholder og bedre adgang til sundhedstjek**
  - Flere skal have tilknyttet en navngiven person eller fastdefineret team af personer, som har det overordnede ansvar for patientens behandlingsforløb. Samtidig skal den patientansvarlige tovholder på sygehuset have en større rolle med at bygge bro og koordinere med det nære sundhedsvæsen. I praksis kender mange ikke til ordningen, og der er derfor behov for en mere systematisk indsats, der medfører, at langt flere får gavn af ordningen.
  - Sundhedstjek skal udbredes og implementeres: Ordningen med sundhedstjek på botilbud skal udbredes til også at omfatte borgere med et behov, som bor i egen bolig. Derudover bør de udvides til at være et årligt sundhedstjek frem for den nuværende ordning, hvor det kun er hvert 2. år.

49) Sundhedskompetencer er at have ressourcer og mulighed for at navigere let i mødet med sundhedsprofessionelle og modtage information om behandling, medicin mm. De klarer sig langt bedre og har større chance for at blive raske

50) <https://www.sdu.dk/da/sif/forskning/projekter/brystkraeftscreening-blandt-kvinder-med-funktionsnedsaettelse> & https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2017/voksne_med_cerebral_parese_i_danmark

51) https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2022/sundhedsprofil_aktivitetsbegransning

CASE

SARAH THOMASSEN

77 år og pensionist. Fritaget for digital post, som er et aktivt fravalg af at kommunikere med det offentlige via internettet. Arbejdede i 17 år som hospitalsmedhjælper og tillidsrepræsentant. Derefter 19 år hos FOA som faglig sekretær.

Hvordan oplever du som ældre at være sat udenfor samfundet?

Jeg har ingen computer eller tablet, kun min telefon som jeg bruger til sms og opringninger. Jeg har heller intet ønske om at anskaffe mig en computer. For teknik siger mig ikke noget, jeg har prøvet det, så trykker jeg på de forkerte knapper og forstår ikke beskederne. I min tid hos FOA blev det klart, at teknik ikke er mig. Jeg kortsluttede ledninger, blev irriteret, sur og gal. I dag har jeg accepteret, at sådan er det. I forhold til at bruge en computer har jeg arbejdet i en periode, hvor det var anderledes organiseret. Jeg brugte en skrivemaskine, men ellers

lavede jeg skriftlige kladder, som sekretæren renskrev. Hun var også bedre til at formulere sig og stille brevene pænt op. Jeg lærte at bruge en computer til kalender og korte svar på mails. De fleste af mine kolleger havde det på samme måde.

Indimellem er det lidt besværligt, og jeg kan godt blive irriteret på folk, der siger: "det kan du se på nettet". Så svarer jeg, at jeg kun har et indkøbsnet. Deres kommentarer preller af på mig. Jeg lever med de gener, det giver ikke at have en computer, men jeg synes ikke, det betyder det store i det daglige. Jeg ærgrer mig ikke, og jeg har affundet mig med det. Mine ældre venner har svært ved at bruge en computer, de har aldrig vænnet sig til det. Nogle af dem er afhængige af deres børn eller børnebørn og tvinges til at bruge digitale medier for at holde kontakten, især under Corona. Jeg ønsker ikke at gøre mig afhængig af mine børn på den måde.

Hvilke anbefalinger har du til regeringen?

Jeg synes muligheden for digital fritagelse fungerer fint for mig og vil anbefale, at de bevarer det som en mulighed. Organisationen Globale Seniorer anbefaler for alle, at ældre også inddrages, når der skal udarbejdes nye digitale løsninger, så de tager udgangspunkt i det niveau, mange ældre har, der ofte ikke har været på arbejdsmarkedet i flere år og derfor ikke er blevet introduceret til de nye systemer. Derudover skal det offentlige bruge et forståeligt sprog, så beskederne kan forstås af almindelige mennesker.

VERDENSMÅL 10: LIGE MULIGHEDER OG MERE INKLUSION

Kernen af LNOB handler om mere inddragelse og inklusion af alle. Det er vigtigt med en stærkere repræsentation i samfundet, men desværre er vores målgrupper nogle af de mindst repræsenterede. Både i politik, i mediebildet, på uddannelsesinstitutioner og i pensum. Manglende repræsentation kan medføre overseelse af bestemte målgrupper i den politiske dagsorden samt stigmatisering, stereotype forestillinger og fordomme blandt befolkningen. Det samme gælder for vores målgrupper.

**Jeg kan ikke genkende mig selv og andre grøn-
lændere i medierne eller i det offentlige rum. Når
jeg ikke kan spejle min egen kultur og identitet i
det daglige, skal jeg helt tilpasse mig den danske
kultur og helt glemme min egen. Jeg føler mig
fremmed og ikke set som menneske men som en
stereotyp.**

Arnanguaq, Inuit interviewperson

**Ilisimasavut opfordrer til mere tolkning til Inuit, der
kommer fra Grønland til Danmark. Både i offentlig
tilgængelig information, i nyheder og medier. Vi
ønsker en stærkere repræsentation og afbillede
af Inuit i det offentlige og i debatterne, så der ikke
kun tales om socialt udsatte i opbygning af ste-
reotyper. Vi ønsker flere grønlandske udsendelser,
film, podcasts og information.**

Kålanguak Absalonsen, Foreningen Ilisimasavut

Den danske LNOB koalition opfordrer regeringen til at se nærmere på følgende udfordringer og anbefalinger for en styrket repræsentation af omtalte målgrupper.

REPRÆSENTATION I POLITIK OG TIL VALG

Udfordringer omkring manglende repræsentation i politik og til valg

- Ifølge den årlige ligestillingsmåling fra World Economic Forum er Danmark på en 32. plads imens alle andre nordiske lande ligger i top-5.⁵²
- Mænd er generelt overrepræsenterede på alle folkevalgte poster,⁵³ og blot 19 ud af 98 borgmestre er kvinder.⁵⁴ Derudover er kun 19 % af registrerede bestyrelsesposter i danske virksomheder besat af kvinder.⁵⁵ Kvinder er heller ikke ligeligt repræsenteret i andelen af samfundets dommere, top-embeds personer, forskere og virksomhedsledere.⁵⁶
- Repræsentationen af indvandrere og efterkommere på folkevalgte poster i henholdsvis Folketinget, kommuner og regioner er kun cirka 3-4 %, selvom de udgør næsten 14 % af befolkningen.⁵⁷
- Borgere med fysiske og psykiske handicap stemmer sjældnere end den øvrige befolkning.⁵⁸ Værst ser det ud for mennesker med psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser eller hæmning, hvis valgdeltagelse er 16-27 procentpoint lavere end gruppen af stemmeberettigede uden en diagnose.
- Der er lav valgdeltagelse blandt borgere i socialt udsatte positioner. Det skyldes bl.a., at mange oplever, at det er for besværligt, og de deltagerformer, der er, er for uforståelige. De oplever heller ikke, at deres stemme er ligeså efterspurgt som andres.⁵⁹
- Antallet af personer i Danmark, der ikke kan stemme til valg, er stigende. I 2019 var der 434.000 udenland-

52) <https://kvinfo.dk/2022/07/26/kritisk-blik-paa-aarets-global-gender-gap-maalning-og-danmarks-daarlige-placering/>

53) <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 205

54) <https://kvinfo.dk/2022/07/26/kritisk-blik-paa-aarets-global-gender-gap-maalning-og-danmarks-daarlige-placering/>

55) <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=31455>

56) <https://www.2030-panelet.dk/wp-content/uploads/2023/01/Status2022.pdf>

57) <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 205

58) https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Valgdeltagelse_mennesker_med_handicap_november_2021.pdf

59) https://udsatte.dk/files/media/document/Deltagelse%20som%20vejen%20til%20forandring_inspirationshaefte_R%C3%A5det%20for%20Socialt%20Udsatte.pdf

ske statsborgere uden stemmeret, hvilket svarer til 9,4 % af befolkningen. Til sammenligning var andelen i 1980 på blot 1,8 %.⁶⁰

- Flygtninge er i særdeleshed begrænset i politik og til valg. Adgang til en permanent opholdstilladelse indtræder tidligst efter 8 års lovligt ophold i landet og indbefatter opfyldelsen af meget høje krav – nogle af de højeste i Europa.⁶¹
- Retten til de fulde demokratiske borgerrettigheder kan kun opnås ved dansk statsborgerskab. Dansk indfødsret kræver først opnåelse af permanent ophold og derefter yderligere krav for så vidt angår beskæftigelse, danskundskaber, økonomi mv.⁶²
- Valgdeltagelsen i Grønland til valget i 2022 var kun 47,8 %.⁶³ og Inuits valgdeltagelse i de danske Folketingsvalg har generelt været nedadgående. Kun 49,9 % af de mere end 40.000 stemmeberettigede i 2015 stemte til valget af Grønlands to folketingsmedlemmer.⁶⁴
- Med dansk statsborgerskab mister Inuit fra Grønland paradoksalt nok nogle rettigheder. Når de ikke bliver betragtet som etnisk minoritet eller oprindelige folk, har de ikke ret til hensyn som minoritetsgrupper. Det gælder især ift. de sproglige, kulturelle og sociale udfordringer i det danske samfund uden adgang til tolkning, særlige kulturelle hensyn eller introduktion til rettigheder og muligheder som ny borger i samfundet.⁶⁵

60) <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2019/2019-03-06-uden-stemmeret>

61) <https://www.rockwoolfonden.dk/publikationer/danmark-stiller-haardere-krav-til-flygtninge-der-vil-have-en-permanent-opholdstilladelse-end-tyskland-norge-og-holland/>

62) <https://uim.dk/arbejdsomraader/statsborgerskab/>

63) <https://valg.im.dk/valg/valg-i-groenland>

64) <https://www.altinget.dk/artikel/178720-groenlaenderne-gider-ikke-stemme-til-folketingsvalg>

65) https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2015/ligebehandling_groenlaendere_dk_2015.pdf

Anbefalinger til at styrke repræsentationen i politik og til valg

- **Der bør sikres initiativer, der fremmer de mest udsatte og oversete kvinder**
  - Det er velkomment, at der i den tidligere regerings handlingsplan for Verdensmålene tages initiativ til at skærpe krav med henblik på at fremme flere kvinder i ledelse i private virksomheder og i staten. Men et for entydigt fokus på toppen af samfundet overser nogle af de mest udsatte kvinder. Styrk fokus på inddragelse af kvinder, der er økonomisk, sundhedsmæssigt eller på anden vis udsat.
- **Skab bedre inklusion af kvinder og etniske minoriteter i politik**
  - Honorarer og lønnede poster ifm. lokalpolitisk arbejde skal tilfalde kvinder i lige så høj grad som mænd. Det skal være muligt for kvinder at kunne frikøbe sig tid til lokalpolitik ved siden af lønnet arbejde og ulønnet arbejde med hjem og familie ved siden af.
  - Der bør igangsættes en undersøgelse af, hvad der ligger bag den lave repræsentation af indvandrere og efterkommere i dansk politik, så barrierer aktivt kan nedbrydes.
- **Mennesker med handicap bør støttes i at være en aktiv del af det politiske liv**
  - Stemme procedurer, afstemningsfaciliteter og valgmateriale skal være tilgængelige og lette at forstå og anvende.
  - Indenrigs- og sundhedsministeriet bør i dialog med handicaporganisationerne igangsætte tiltag, der kan øge tilgængelighed for mennesker med handicap, herunder særligt mennesker med psykiske lidelser og udviklingshandicap, i forbindelse med valg.
  - Justitsministeriet bør sikre, at regler om delvis fratagelse af retlig handleevne benyttes i højere grad, og at de eksisterende § 6-værgemål genvurderes, så flere sikres stemmeret til folketingsvalg.

- **Indfør udsatteråd i alle kommuner og alle regioner**
  - Et lokalt udsatteråd er et politisk råd nedsat af byrådet, der er med til at sikre socialt udsatte menneskers interesser og vilkår i lokalområdet. Der findes i dag 45 lokale udsatteråd.⁶⁶ Det er op til byrådet at nedsætte et lokalt udsatteråd, men vi opfordrer til, at det gøres som et fast initiativ.
- **Nytænk inddragelse af socialt udsatte i den politiske dagsorden**
  - Foreningsdemokratiets traditionelle arbejdsform såsom vælgermøder og andet engagement, der kræver overskud, fremmer ikke brugerdeltagelse for de mest udsatte. Tænk fx valgbusser ud til opholdssteder for udsatte, valgstævner med fodbold og udvidelse af muligheden for at brevstemme.⁶⁷
  - Flere høringer direkte af brugerne om konkrete udfordringer og tiltag, som foregår i egne fællesskaber; på gaden, i varmestuen, på herberget, i aktiviteter mv.
- **Styrk muligheden for statsborgerskab**
  - Der bør ændres i indfødsretsloven på mindst tre områder. Først og fremmest skal alle unge, som er født og/eller opvokset i Danmark, igen have mulighed for at få dansk statsborgerskab ved erklæring. Ligeledes skal børn, som er født i Danmark, automa-

tisk få dansk statsborgerskab ved fødslen, hvis de ikke får eller kan få statsborgerskab i et andet land. Derudover bør Handicapkonventionen overholdes, så ansøgere kan få dispensation, hvis de har en funktionsnedsættelse, som hindrer opfyldelse af almindelige krav.⁶⁸

- **Bedre anerkendelse og beskyttelse af Inuit som oprindelige folk i Danmark**
  - Anerkend Inuit som oprindelige folk, Nationalt Mindretal og som et særskilt folk i et officielt statsregister. Efterlev ILO-konvention 169 i dansk lovgivning,⁶⁹ og FN's deklaration om oprindelige folks rettigheder.⁷⁰
  - Kommuner bør i procedurer og praksis sikre ligebehandling af Inuit, og offentlige myndigheder bør sikre, at Inuit kender til sine rettigheder for tolkning mm.⁷¹

REPRÆSENTATION I MEDIER

Udfordringer omkring manglende repræsentation i medierne

- Andelen af kvinder i nyhedsmedierne er kun steget med fire procentpoint fra 31 % til 35 % i de seneste 10 år. Derudover var kun 25 % af ekspertkilder i 2020 kvinder.⁷²
- Hver 4. unge kvindelige politiker har oplevet chikane på nettet ofte med kommentarer, der relaterer sig til hendes køn.⁷³
- Samtidig udgør indvandrere og efterkommere kun 3,5 % af nyhedskilderne.⁷⁴
- Tal for 2020 viser, at 68 % af danskerne afholder sig fra at deltage i debatter og samtaler på sociale medier, da de mener, at tonen er for hård.⁷⁵ Det er en stigning fra 2017, hvor 50 % af danskerne afholder sig

66) <https://udsatte.dk/deltagelse-lokale-udsatteraad/lokale-udsatteraad/spoergsmaal-svar-om-lokale-udsatteraad>

67) <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/ombolds-demokrati-staevner-giver-en-stemmetil-socialt-udsatte?publisherId=13561168&releaselD=13662159>

68) <https://menneskeret.dk/status/statsborgerskab-statsloeshed>

69) <https://www.retsinformation.dk/eli/lto/1997/97>

70) https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_danish.pdf

71) https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2015/ligebehandling_groenlaendere_dk_2015.pdf

72) <https://ruc.dk/nyheder/ud-af-tre-kilder-i-medierne-er-stadig-maend>

73) <https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Chikane%20og%20trusler%20i%20lokalpolitik%20C%20analyse%202022%20-%20tilg%C3%A6ngelig.pdf>

74) <https://ansvarligpresse.dk/onewebmedia/Dem%20V%20Stadig%20Taler%20Om%202022.pdf>

75) <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2021-03-13-nogle-personer-tror-at-de-goer-verden-til-et-bedre-sted-ved-at-ende-hadbeskeder>

76) <https://menneskeret.dk/udgivelser/hadefulde-ytringer-paa-facebook>

fra at udtrykke deres mening og deltage i debatten på sociale medier pga. tonen i debatten.⁷⁶

- En analyse fra 2021 viser, at 3,3 mio. ud af 63 mio. kommentarer siden 2019 kan betegnes som sprogligt angreb.⁷⁷ Det er især etniske minoriteter, muslimer, Islam og indvandrere, der er omdrejningspunkt for angreb. Faktisk er det knap 50 % af den samlede andel angrebskommentarer, der er relateret til etnicitet, nationalitet og religion. Ligeså er kvinder, køn, ligestilling og feminisme særligt udsat, hvor op mod 9 % af kommentarerne om emnet er et angreb.⁷⁸

Anbefalinger til at styrke repræsentation i medierne

- **Styrk repræsentationen af kvinder og etniske minoriteter i medierne**
  - Vær bevidst om aktivt at inkludere minoritetskilder i nyheder om alle slags emner også fx landbrug og økonomi, hvor der meget sjældent bruges minoritetskilder.
  - Nyttænk hvordan minoriteter og kvinder i højere grad kan indgå i nyheder både som eksperter, nyhedskilder, journalister og på lederniveau.⁷⁹
  - På redaktionsledelses niveau bør udvikles værktøjer (fx kildeoptælling, faste redaktionsmøder om status for repræsentation) og målbare ambitioner for, hvordan man skaber en repræsentativ mediedækning.
  - På journalisthøjskolen bør være et stærkere fokus på undervisning i repræsentation.
  - De politiske partier skal lave beredskab, som

minoritetskandidater og kvinder kan trække på, når de oplever chikane på deres sociale medier.

- **Håndter al slags diskrimination på sociale medier langt mere alvorligt**
  - Tilmeld nyhedsmediers sociale medieplatforme til Pressenævnet. Dette styrker overholdelse af presseskik og etiske regler, og det giver mulighed for at klage til Pressenævnet. Samtidig bør sociale medier, fx Facebook, årligt offentliggøre landespecifikke tal over omfanget af anmeldelser, der vedrører deres egne retningslinjer for hadefuld tale, inkl. hvor mange af disse anmeldelser, der er imødekommet.

REPRÆSENTATION I UDDANNELSE OG I PENSUM

Udfordringer omkring repræsentation i uddannelse og i pensum

- Tal fra 2016 viste, at 29% af praktikkonsulenter på uddannelsesinstitutioner oplever, at virksomheder anvender etnicitet som et kriterie ved til- eller fravalg af praktikanter.⁸⁰
- I Børne- og undervisningsministeriets Fælles Mål, der er nationale mål om, hvad eleverne skal lære i skolens fag og emner, er Grønland og Danmarks koloniale historie nærmest ikkeeksisterende.⁸¹
- I 2019 stoppede hver fjerde grønlandske studerende fra studiet efter det 1. år på en videregående uddannelse. Undervisnings- og forskningsministeriets undersøgelse viste en frafaldelsesprocent på 27 % for grønlandske studerende på en videregående uddannelse i Danmark, sammenlignet med 16 % for danske studerende.⁸²
- Undersøgelser viser at 44 % af LGBT+ elever i skolen hver dag eller et par gange om ugen føler sig isoleret og savner nogen at være sammen med på skolen.

77) Det vil sige en stigmatiserende, nedsættende, krænkende, stereotypiserende, ekskluderende, chikanerende eller truende ytring.

78) <https://strapi.ogtal.dk/uploads/966f1ebcfa9942d3aef338e9920611f4.pdf>

79) <https://ansvarligpresse.dk/onewebmedia/Dem%20Vi%20Stadig%20Taler%20Om%202022.pdf>

80) https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/lige-behandling_2016/lige_adgang_til_praktik.pdf

81) <https://www.uvm.dk/folkeskolen/fag-timetal-og-overgange/faelles-maal/om-faelles-maal>

82) <https://navisen.dk/blog/radio-mange-groenlandske-unge-dropper-studiet-i-danmark-paa-grund-af-kulturforskelle/>

37 % af LGBT+ eleverne svarer, at de i meget høj grad eller høj grad føler sig ensomme på skolen.⁸³

Anbefalinger til at styrke repræsentationen i uddannelse og pensum

- **Mere fokus på racisme og etnisk diskrimination i skolen**
  - Bryd tabuet om racisme i Danmark ved at tale om dets eksistens i samfundet og indfør læring om begreber såsom privilegier, bias og mikroaggressioner. Det bidrager både til, at etniske minoriteter og oprindelige folk kan genkende sig selv i faglige begreber samt at majoritetsdanskere bliver mere opmærksomme.
- **Bedre kendskab til Danmark og Grønlands historie og tidligere koloniforhold skal bidrage til oplysning og mindske fordomme om Inuit**
  - Indfør obligatorisk undervisning om Grønland og Danmarks kolonihistorie i pensum
  - Opfør et kolonihistorisk museum, som kan være et bidrag til undervisningen og til den danske befolkning. Et styrket kendskab til Grønlands og Danmarks historie vil også styrke Inuits identitet, kendskab og ligeværdighed mellem Grønland og Danmark.
- **Gør en bedre indsats for at beholde grønlandske studerende på uddannelserne**
  - Der skal gøres op med antagelsen om at Inuit kan tale og forstå flydende dansk og Inuit bør tilbydes tolk og sprogkurser ved ankomst til Danmark. Der er langt fra at mestre hverdagssproget til akademisk dansk. Der skal være forståelse for, at Inuit kommer fra en anderledes kultur og skal lære at begå sig i danske studieforhold med bl.a. gruppearbejde, koordinering og kontakt de studerende imellem.⁸⁴ Planlæg et mere hensynsfuldt introforløb og tutorordning.
- **Sikre bedre vilkår for LGBT+ personer i skolerne**
  - Tilføj nultolerance overfor diskrimination af LGBT+ elever i skolens antimobbestrategi i samarbejde med elevrådet, inkluder LGBT+ elevers trivsel i interne trivselsundersøgelser og inkluder LGBT+ i undervisningen om seksualitet.⁸⁵

83) <https://lgbt.dk/wp-content/uploads/2021/06/Stop-diskrimination-i-skolen-2021.pdf>

84) <https://navisen.dk/blog/radio-mange-groenlandske-unge-dropper-studiet-i-danmark-paa-grund-af-kulturforskelle/>

85) <https://www.eleverimodfordomme.com/>

CASE

KÅLANGUAK ABSALONSEN

52 år, adopteret fra Grønland som fireårig af en dansk familie. Har negligeret sin grønlandske baggrund og "taget afstand fra sig selv" indtil for et par år siden.

Hvordan oplever du at være sat uden for samfundet?

Det er en daglig ting. Jeg er ikke på lige fod med danskere i hverdagen. For de har deres egen historie. Jeg skal opsøge og finde min egen historie. Selvfølgelig kan jeg godt være ligeglad med det nogle dage, men jeg kan da hver dag mærke, at jeg er en minoritet. Sagens. På arbejdsmarkedet skal jeg kæmpe med at være troværdig. I baren bliver jeg ofte "overset", selvom jeg er foran i køen. I nyhederne bliver grønlandere fremstillet som, at de ter sig på Christianshavn Torv med øl i hånden, og man hører kun om sociale problemer. Jeg er vokset op med, hvordan Danmark har fortalt historien om at være grønlander. Der har aldrig været en sund spejling. Derfor har jeg taget dyb afstand fra mig selv. Jeg har altid set mig selv som hvid og blev forskrækket over, når folk spurgte, hvor jeg kom fra i Grønland. Jeg har brugt

hele mit liv på at være dansk, men jeg har altid følt mig anderledes. Vi skal tale om det at være grønlander. At vi har lige så meget ret til at være her. For jeg ønsker ikke, at nogen skal igennem det samme som jeg. Mine egne børn blev flove over, at jeg var fra Grønland, da de hørte fordomme i skolen. Det går udover dem, og de vil altid blive spurgt, hvor de er fra i stedet for bare at være børn. Samtidig oplever jeg forventningen til, at jeg skal være taknemmelig for, at jeg blev reddet. Det kan jeg prøve at ignorere, men jeg skal altid tilpasse mig ud fra den danske person og beregne, hvordan jeg udtaler mig og forsvarer min identitet. Fx om Eskimo-isen og hvad den betyder for mig. Jeg bliver til en historie, en oplevelse, som jeg skal identificere mig med, selvom jeg kun har været én uge i Grønland siden adoptionen. Jeg har selv i mange år grinet ad grønlanderjokes for at beskytte mig selv. Hvis jeg selv sagde "jeg er bare grønlanderstiv i aften", kunne ingen andre. Mine adoptivforældre har selvfølgelig et ansvar, men også det danske samfund, for det har ikke bidraget til, at jeg fik en sund relation til det at være grønlander.

Hvilke anbefalinger har du til regeringen?

Vi må fremme vores historie som grønlandere. Helt små børn skal vide, at vi er et rigsfællesskab. Der skal være bøger om Grønland i institutionerne og i undervisningsmaterialet for unge, skrevet af grønlandere.

Grønland skal også italesættes som Norden. Flere fra Grønland bør være repræsenteret i medierne, så de unge kan spejle sig selv i dem.

Debatten skal vendes om, så det i stedet er danskerne, der får spørgsmålet: "hvordan er det at have været kolonimagt over Grønland?"

Eskimo-is-debatten blev til underholdningsjournalistik, men den er meget dybere. Politikere skal turde at debattere det at være tidligere kolonimagt. Selvom man tager lidt ansvar, så går man også hurtigt væk fra det og lader folk råbe ad hinanden uden at tage den rigtige debat.

VERDENSMÅL 16: ADGANG TIL RETSSIKKERHED OG FUNDAMENTALE RETTIGHEDER

Udgangspunktet for dette kapitel er sikring af borgernes retssikkerhed og mindre marginalisering. Begge er nemlig helt afgørende i sikringen af LNOB og stemmer overens med løftet i Verdensmål #16, der handler om at skabe inkluderende samfund, hvor alle har adgang til retssikkerhed og fundamentale rettigheder, og hvor der skal opbygges effektive, ansvarlige og inddragende institutioner på alle niveauer.

Vores målgrupper oplever ofte at være begrænsede i deres færden i samfundet. Den hårde tone på sociale medier minimerer deres deltagelse i debatter, hadforbrydelser begrænser deres færden i det offentlige rum, og ulighed på boligmarkedet, på arbejdsmarkedet og i adgangen til ydelser begrænser dem som ligestillede borgere i samfundet.

Jeg har måttet slette mange venner på Facebook pga. for meget hadtale, og jeg har nedtonet mit brug af sociale medier. Deres had gør ondt, og jeg synes faktisk, at det er misbrug af ytringsfriheden, for det er for nemt at smide diskriminerende bemærkninger uden at tage ansvar for, hvordan det rammer. Tonen i offentligheden mod os minoriteter gør, at jeg hele tiden føler, jeg skal bevise mig selv. At jeg er god nok. At jeg har lige så meget ret til at være her. Det er et kæmpe pres at gå med.

Eden, ung interviewperson

Mellemfolkeligt Samvirke anbefaler at bekæmpe hadtale på nettet og hadforbrydelser med viden

om racisme og med formidling af handlemuligheder på alle samfundsniveauer - fra folkeskole til Folketinget. Det kræver flere statsafsatte ressourcer til forskning, politiske målsætninger og udbredelse af kompetencer til at håndtere problemet på arbejdspladser, skoler mm.

Ditte Ingemann, Mellemfolkeligt Samvirke

Den danske LNOB koalition opfordrer regeringen til at se nærmere på følgende udfordringer og anbefalinger for en bedre og lige adgang til retssikkerhed for alle.

ADGANG TIL RETSSIKKERHED

Udfordringer i adgang til retssikkerhed

- Racistisk motiverede hadforbrydelser var den mest udbredte motivkategori i 2020.⁸⁶ Hadtale er omfattet af straffelovens § 266 b, mens § 81, nr. 6 vedrører en straffeskærpende omstændighed, der skal påberåbes med anden straffesag såsom vold. Hvad angår § 266 b om hadtale, også kendt som racismeparagraffen, fører relativt få sager til en domsfældelse. I 2019 blev der kun ført 51 sager, hvoraf de tiltalte blev kendt skyldige i 19 af sagerne svarende til 37 %.⁸⁷ Dette kan skyldes en lav anmeldelsestilbøjelighed og lav tillid til systemet.⁸⁸ § 266 b lever i øvrigt ikke op til det nuværende digitale samfund. Den omfatter nemlig kun offentlige ytringer som fx statusopdateringer på sociale medier, men ville ikke omfatte hadtale i en privatbesked mellem to mennesker. Hvad angår § 81 nr. 6 er det ikke muligt at redegøre for, hvor mange sager, der fører til domsfældelse, da det ikke opgøres.⁸⁹
- Tal fra Justitsministeriet fra 2021 viser, at mellem 1.900-2.900 personer hvert år oplever vold motiveret af had mod deres seksuelle orientering eller kønsidentitet.⁹⁰ Rigspolitiet registrerede i 2019 kun 76 hadforbrydelser målrettet offerets seksualitet. Også her må der antages at være et højt mørketal.⁹¹

86) <https://politi.dk/-/media/mediefiler/landsdaekkende-dokumenter/statistikker/hadforbrydelser/hadforbrydelser-2020.pdf>

87) <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf>

88) <https://www.linkedin.com/in/cecilie-fjeldberg-hjarsen-5b67a511b/overlay/1635514827214/single-media-viewer/?profileId=ACoAAB3W0xoB7D-LsLLJgvPB4t-8HdA0gCsJ2goY>

89) <https://www.linkedin.com/in/cecilie-fjeldberg-hjarsen-5b67a511b/overlay/1635514827214/single-media-viewer/?profileId=ACoAAB3W0xoB7D-LsLLJgvPB4t-8HdA0gCsJ2goY>

90) <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2021/12/Udsathed-for-vold-og-andre-former-for-kriminalitet.-Offerundersoegelserne-2005-2020-WT.pdf>

91) <https://menneskeret.dk/status/lgbt>

- Tal fra 2020 fastslår at omkring hver tredje LGBTI+-person indenfor et år har oplevet diskrimination pga. sin seksuelle orientering. Diskriminationen sker typisk på enten sociale medier (48 %), på gaden eller offentlige steder (43 %), i traditionelle medier (33 %) eller i nattelivet (30 %).⁹²
- Ifølge en rapport fra Institut for Menneskerettigheder fra 2022 er risikoen for at blive sigtet uden at blive dømt 27 % højere for indvandrere og 45 % højere for efterkommere end for personer med dansk oprindelse.⁹³
- Den stigende digitalisering kan udfordre især ældre i fuld adgang til rettigheder. Kun 48 % af de 75-89-årige var i 2020 på internettet hver dag, og kun 66 % har adgang til internettet i hjemmet. Det står i stor kontrast til den yngre del af befolkningen.⁹⁴ Det er værd at bemærke, at hele 331.000 borgere er fritaget fra Digital Post,⁹⁵ der understreger et stort behov for adgang på anden vis end digitalt.
- Mennesker med handicap udsættes oftere for vold end andre. Har man en psykisk lidelse, er man særligt udsat for vold.⁹⁶ Institut for Menneskerettigheder har kortlagt, at voldsofre med psykiske og kognitive handicap har brug for tilpasning og støtte for at kunne varetage deres rettigheder som voldsofre i straffesager.⁹⁷
- Menneskehandlede kvinder er nogle af de mest udsatte. Tal fra 2022 viser, at der de seneste tre år har været over 221 personer i Danmark, som menneskehandlede ofre, men ingen er blevet dømt for menneskehandel i den periode.⁹⁸
- Også i udlændingepolitikken, er der ikke retssikkerhed for alle.
  - Mange flygtninge oplever udfordringer i deres asylsagsbehandling med uforståeligt og tungt fagspecifikt sprog, så de er nødt til at søge om hjælp for uddybelse og præcisering.⁹⁹
  - Alle opholdstilladelser er midlertidige og gives for meget korte perioder (1-2 år ad gangen). Det udgør en stor usikkerhed at alle tilladelser kan inddrages, så længe de er midlertidige. Ikke alle opholdstilladelser giver fuld ret til familiesammenføring med ægtefælle, samlever og børn under 18 år.¹⁰⁰

Anbefalinger til at sikre adgang til retssikkerhed for alle

- **Bedre rammer for retspraksis omkring hadforbrydelser**
  - For § 266 b anbefaler vi, at der undersøges, om paragraffen lever op til det nuværende samfund inkl. hadtale på sociale medier og i privatsfæren.
  - For § 81, nr. 6 anbefaler vi tre tiltag: At der i anmeldelsesblanketter, der bruges, når du anmelder en forbrydelse til politiet, indføres et afkrydsningsfelt for hadforbrydelser, at der føres opgørelser over domfældelser for hadforbrydelser, og at hadforbrydelser gøres til en selvstændig paragraf i straffeloven
- **Gør det tryggere og nemmere for LGBT+ personer at anmelde hadforbrydelser og diskrimination**
  - Opkvalificering af politipersonale i registrering og identificering af hadmotiv samt i kommunikation med ofre med LGBT+ baggrund
  - Forbedrede rammer for anmeldelse af hadforbrydelser, herunder mulighed for tidsbestilling, registrering af ønskede navn og pronominer samt mulighed for at afhøre voldsofre på hospitaler/skadestuer.¹⁰¹

⁹² <https://www.ft.dk/samling/20191/almedel/liu/bilag/98/2226404.pdf>

⁹³ https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Politi_Hovedrapport_06.pdf

⁹⁴ <https://digst.dk/tal-og-statistik/>

⁹⁵ <https://digst.dk/tal-og-statistik/>

⁹⁶ <https://dch.dk/fakta-om-mennesker-med-handicap/vold>

⁹⁷ <https://menneskeret.dk/udgivelses/voldsofre-psykiske-kognitive-handicap-undersogelse-barrierer-straffesager>

⁹⁸ <https://www.dr.dk/nyheder/indland/haard-kritik-af-dansk-politi-goer-ikke-nok-bekaempe-menneskehandel>

⁹⁹ <https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/document/Man%20kan%20aldrig%20f%C3%B8le%20sig%20sikker%2C%20analyse%20af%20syriske%20flygtninges%20retssikkerhed%2C%20juni%202022.pdf> s. 72

¹⁰⁰ <https://www.nyidanmark.dk/da/Applying/Asylum>

¹⁰¹ <https://lgbt.dk/wp-content/uploads/2022/11/Politiske-program-2022-tryk.pdf>

- **Bedre retssikkerhed mod tendensen til etnisk profilering**
  - Der skal sikres bedre undervisning om etnisk profilering på politiskolen, og Rigspolitiet bør udarbejde retningslinjer for at forebygge etnisk profilering og fremme en inkluderende kultur internt i politiet.
- **Sikre flere brede spektrerede muligheder for kontakt og dialog med de offentlige**
  - Både ældre og andre udfordrede, skal have yderligere adgang til analog tilgang til det offentlige; og at transparensen og mulighed for personlig servicering skal højnes og tænkes ind i de offentlige digitale rum. Så øges mulighed for personlig support og dialog med de offentlige systemer, hvis brugerne har udfordringer.
- **Bedre beskyttelse af rettighederne for volds ofre med psykiske og kognitive handicap**
  - Jævnfør anbefalingerne fra Institut for Menneskerettigheder, herunder særlige støtteforanstaltninger ift. offerbeskyttelse, videoafhøringer og støttepersoner.
- **Styrk asylproceduren med flere tiltag, der fremmer bedre forståelse for alle**
  - At alle relevante dokumenter i flygtninges sagsbehandling fremgår på et let og forståeligt sprog og på eget modersmål. Det gælder også på nyidanmark.dk
- **Bedre indsats mod menneskehandel**
  - Følg anbefaling fra Europarådets afdeling for bekæmpelse af menneskehandel om flere ressourcer til at bekæmpe menneskehandel med specialiserede enheder. Find inspiration fra Belgien og Norge, hvor

der både er flere ressourcer og sandsynligvis deraf flere dømte menneskehandlere.¹⁰²

- **Længere opholdstillader og bedre adgang til permanent opholdstilladelse for flygtninge**
  - Der bør ændres i §16 'Bekendtgørelse om udlændinges adgang her til landet', så længden af opholdstilladelse for alle flygtninge og familiesammenførte som et minimum er af 5 års varighed.
  - Ift. permanent opholdstilladelse bør uddannelse, erhvervsuddannelse og videregående uddannelse tælle med i beskæftigelseskravet.
  - Det skal sikres, at kvinder med usikkert opholdsgrundlag ikke fastholdes i voldelige forhold af frygt for at miste deres ophold. Ophold på krisecentre og periode på offentlig forsørgelse må ikke resultere i at kvindens permanente opholdstilladelse bortfalder.

ADGANG TIL BOLIG OG DET OFFENTLIGE RUM

Udfordringer i adgang til bolig og det offentlige rum

- Ifølge et felteksperiment fra Ankestyrelsen skal bolig-søgende med et mellemstoklingende navn sende 27% flere boligansøgninger end boligsøgende med et danskklingende navn for at få en bolig. Det er især mænd, der rammes af den forskelsbehandling.¹⁰³
- På 5 år, fra 2017-2021, behandlede Ligebehandlingsnævnet i Region Hovedstaden kun 34 sager om adgangsbegrænsninger på baggrund af etnicitet, hudfarve eller race. Ekspertter vurderer, at det lave antal sager dækker over et stort mørketal. Ekspertter vurderer også, at det lave antal klager skyldes manglende kendskab til rettigheder og klagemuligheder samt en lav godtgørelse, hvis man får medhold i en sag.¹⁰⁴
- Ifølge Integrationsbarometeret fra 2022 oplever 45 % af indvandrere og efterkommere med ikke-vestlig

¹⁰² <https://www.dr.dk/nyheder/indland/haard-kritik-af-dansk-politi-goer-ikke-nok-bekaempe-menneskehandel>

¹⁰³ <https://ast.dk/filer/ankestyrelsen-generelt/antidiskriminationsenheden/rapport-om-etnisk-diskrimination-pa-boligmarkedet.pdf/view>

¹⁰⁴ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20211/beslutningsforslag/b115/20211_b115_som_fremsat.pdf

¹⁰⁵ <https://integrationsbarometer.dk/udviklingsrapporter/hele-landet.html>

oprindelse, diskrimination på grund af deres etniske baggrund.¹⁰⁵

- I et eksperiment fra 2021 foretaget af TV2 Lorry, viser at hudfarve kan være afgørende for, hvordan du bliver mødt i døren til en natklub.¹⁰⁶ I et feltstudie fra 2016 blandt 30 dørmænd beretter samtlige om kollegaer, der diskriminerer på baggrund af hudfarve, som flere også indrømmer at de sorterer gæster ud fra.¹⁰⁷
- Ifølge Ankestyrelsen har 23 % af alle nydanskere i 2016 oplevet diskrimination i nattelivet.¹⁰⁸ Ligeledes oplever LGBT+ personer diskrimination i nattelivet.¹⁰⁹
- Flygtninge boligplaceres administrativt ved meddelelse af opholdstilladelse og kan ikke umiddelbart flytte så længe de er omfattet af integrationsloven (de første 5 år). Flygtninge har kun ret til at få anvist en midlertidig indkvartering eller opholdssted, så der kan gå årevis før de selv finder sig en permanent selvstændig bolig.¹¹⁰
- Inuitstuderende har ofte svært ved at finde fast bolig i Danmark når de kommer fra Grønland. Det Grønlandske Hus estimerer at der mangler ca. 3000 studieboliger ift. de studiepladser, der er i København.¹¹¹

¹⁰⁶ <https://www.tv2lorry.dk/diskrimination-i-nattelivet/eksperiment-i-nattelivet-saa-mange-gange-blev-besim-og-lorrys-journalist-afvist>

¹⁰⁷ <https://politiken.dk/debat/art5611990/Diskrimination-i-nattelivet-er-ogs%C3%A5-g%C3%A6sternes-egen-skyld>

¹⁰⁸ <https://politiken.dk/debat/art5611990/Diskrimination-i-nattelivet-er-ogs%C3%A5-g%C3%A6sternes-egen-skyld>

¹⁰⁹ https://lgbt.dk/wp-content/uploads/2021/10/udfordringer_og_stigma_ift_at_have_lgbti-identitet.pdf

¹¹⁰ <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/2020/1146>

¹¹¹ <https://sermitsiaq.ag/node/237635>

¹¹² <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/dk-index>

¹¹³ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination-0/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en#subgroup

¹¹⁴ https://www.ft.dk/ripdf/samling/20211/Beslutningsforslag/B119/20211_B119_som_fremsat.pdf

¹¹⁵ <https://www.ms.dk/publikationer/handlingsplan-mod-etnisk-diskrimination>

¹¹⁶ <https://menneskeret.dk/udgivelser/familier-paa-integrationsydelse>

Anbefalinger for at sikre adgang til bolig og til det offentlige rum

- **Mere gennemsigtighed i boligansøgning**
  - Der bør indføres åbne og automatiserede ventelister for private professionelle udlejere fremfor lukkede og ugensigtige kø-systemer
- **Handlingsplan og flere tiltag mod racisme i Danmark**
  - Både FN¹¹² og EU¹¹³ har længe anmodet Danmark om handling mod racisme i Danmark, så det er positivt at Danmark har lovet en handlingsplan mod racisme.
    - Handlingsplanen bør berøre flere dele af samfundet inkl. arbejdsmarkedet, uddannelsessektoren, boligsektoren, nattelivet, i politiet og personlig racisme.¹¹⁵
- **Tiltag i nattelivet mod diskrimination**
  - Juster reglerne så alkoholbevilling kan nægtes eller fratages, hvis bevillingshaveren indenfor en kortere årrække er dømt for diskrimination, uanset om forholdet er behandlet af politiet og domstolene eller Ligebehandlingsnævnet. I dag er det kun domstolenes afgørelser, der kan have betydning for alkoholbevilling.¹¹⁴
- **Sikre bedre indkvarteringsforhold for flygtninge**
  - Lav en mere fleksibel visiteringsordning, hvor der tages mere hensyn til, hvor flygtninge selv foretrækker at bo. Kommunen bør visitere til permanent frem for midlertidig bolig. Derudover bør regeringen og kommunerne sørge for, at der er tilstrækkeligt billige permanente boliger, som kan anvises til familier med lave indkomster.¹¹⁶
    - Kvinder i asylsystemet, der er udsat for vold skal have adgang til krisecentre.

- **Find flere kollegiepladser for Inuit studerende i Danmark**

– Det er positivt at der netop er fundet 20-30 kollegiepladser til Inuit studerende fra sommeren 2023.¹¹⁷ Det vil være med til at styrke sammenholdet og mindske frafaldet. Vi anbefaler at der findes flere tiltag som dette.

ADGANG TIL ARBEJDSMARKEDET OG SOCIALE YDELSER

Udfordringer med adgang til arbejdsmarkedet og sociale ydelser

- Ansøgere med anden etnisk baggrund end dansk skal sende 53 % flere jobansøgninger for at blive inviteret til jobsamtale end ansøgere med dansk oprindelse,¹¹⁸ og minoritetsetniske kvinder med tørklæde skal sende 60 % flere ansøgninger end etnisk danske kvinder uden tørklæde for at blive inviteret til jobsamtale.¹¹⁹
- I 2019 var kun 33 % af alle inuit i Danmark i arbejde.¹²⁰ Tidligere undersøgelser peger på, at på trods af at flere inuit uddanner sig, oplever de alligevel barrierer i konkurrencen på det danske arbejdsmarked.¹²¹
- Antallet af mennesker, der lever under den absolutte fattigdomsgrænse, har været stigende siden 2015.¹²² Samtidig ses en tendens til, at et stigende antal mennesker har befundet sig i relativ fattigdom i to eller flere år i træk.¹²³
- Mennesker med handicap står i høj grad udenfor arbejdsmarkedet. Ifølge VIVE er 61 % i beskæftigelse mod 86 % af dem uden handicap.¹²⁴ 40 % de unge, der hverken er i job eller uddannelse i dag, har ét eller flere handicap.¹²⁵
- Andelen af kvinder, der har oplevet seksuel chikane, fysisk vold og/eller trusler på arbejdspladsen, er mere end dobbelt så høj som for mænd. Cirka 5,5 % af kvindelige arbejdstagere har oplevet seksuel chikane, mens andelen for mænd er cirka 1,8 %. Mere end hver 10. kvinde har oplevet trusler, mens andelen er 5,9 % for mænd. Endelig angiver 8,5 % af kvinderne, at de har oplevet fysisk vold, mens andelen er 3,4 % for mænd. Tendensen er relativt stabil fra 2016 til 2018.¹²⁶
- Lønforskellen mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet er 14,4 %. De steder på arbejdsmarkedet, hvor der er mange kvinder, er lønnen typisk lavere, mænd har typisk højere stillinger end kvinder, og kvinder har mere fravær bl.a. grundet barsel. En del af undersøgelsen kan dog ikke forklares statistisk. Det sker bare, at mænd med samme baggrund og erfaring som kvinder får mere i løn.¹²⁷
- Mellem 2015-2018 ses, at kvinder i gennemsnit tager 274 dages barsel, imens mænd i gennemsnit tager 32 dage.¹²⁸ Ved barns sygdom har kvinder i gennemsnit mere fravær end mænd. Det er især i de laveste indkomstkategorier, der er forskel. I de høje indkomstkategorier er der mere ens fraværsdage ved barns sygdom mellem mænd og kvinder.¹²⁹

117 https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0S7BRA3RyUkC46v6Y6LUAd8ELIkQDcJcMjEwM3tXMNQCmW5ZZBrkaqP6K9GLCenDCI&id=100058239003655

118 <https://politiken.dk/debat/art5731006/Danske-arbejdsgivere-v%C3%A6lger-%E2%80%99Mads%E2%80%99-frem-for-%E2%80%99Muhammed%E2%80%99>

119 <https://www.berlingske.dk/samfund/for-foerste-gang-har-forskning-kortlagt-at-kvinder-med-toerklæde-vaelges>

120 <https://www.altinget.dk/arktis/artikel/debat-saadan-faar-vi-flere-groenlaendere-i-arbejde>

121 <https://www.vive.dk/media/pure/5566/278073>

122 <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 21

123 <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 23

124 <https://www.vive.dk/da/udgivelser/handicap-og-beskaeftigelse-2021-18275/>

125 <https://handicap.dk/nyheder/ny-analyse-40-pct-unge-uden-job-uddannelse-har-handicap>

126 <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 110

127 Steinitz, Sarah, 2021 s. 30-31

128 <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 113

129 <https://www.kl.dk/media/24970/vores-maal-rapport.pdf> s. 114

- Begrebet 'børnestraffen' betyder, at kvinder 'straffes' økonomisk, når de får børn. Mænd og kvinders indkomst udvikler sig stort set parallelt indtil første barn, hvor kvindens indtjening falder cirka 30 % i årene lige efter fødslen. 10 år efter første barn er kvinders indtægt stadig 20 % under mænds. Jo flere børn, desto større løngab mellem mødre og fædre og far. Mænds indtægt er stort set upåvirket af, om der er børn i familien.¹³⁰
- Folk med flygtningebaggrund er ofte ringere stillet ift. ydelser. De er henvist til den lavere selvforsørgelses- og hjemrejseydelse eller overgangsydelse, hvis de er uden arbejdsindtægt. Adgang til fuld forsørgelse efter regler om kontanthjælp kræver minimum, at man har boet 9 ud af de seneste 10 år i Danmark, og at man har haft minimum 2½ års fuldtidsarbejde indenfor de seneste 10 år. Adgang til fulde børne- og ungeydelser kræver minimum 6 års bopæl eller beskæftigelse i landet inden for de seneste 10 år. Adgang til førtidspension og folkepension kræver bopæl i Danmark det meste af voksenlivet. Adgang til arbejdsmarkedet kræver typisk dokumenterede kompetencer, og det er ofte ikke muligt at få fuldt anerkendt udenlandske uddannelser.¹³¹
- I 2022 vedtog Folketinget en ændring af forskelsbehandlingsloven, som betød at det blev forbudt at indhente oplysninger om ansøgers alder i forbindelse med en jobsøgning. Det gælder både i jobsøgning og i elektroniske rekrutteringssystemer.¹³² Desværre oplever ældre fortsat aldersdiskrimination på arbejdsmarkedet.

Anbefalinger for at sikre adgang til arbejdsmarkedet og sociale ydelser

- **Mindre racisme på arbejdsmarkedet**
  - Stil forpligtende krav til offentlige myndigheder, institutioner og virksomheder om, at der arbejdes målrettet og aktivt for at sikre en øget repræsentation af etniske minoriteter og oprindelige folk. Stil krav om at det sikres, at de ikke bliver diskrimineret, bl.a. med forpligtende målsætninger og politikker.
- **Indfør national fattigdomsgrænse**
  - Det er en positivt, at der er blevet lovet en genindførelse af en national fattigdomsgrænse i Danmark.¹³³ Vi anbefaler, at fattigdomsgrænsen måles på samme måde som fx Danmarks Statistik og internationale aktører som FN, EU og OECD. Disse aktører måler ud fra en grænse defineret som en ækvivaleret disponibel indkomst på under 50 % af medianindkomsten.
- **Målrettet indsats for at få flere mennesker med handicap i beskæftigelse**
  - Skab et mere fleksibelt system for ungdomsudannelser, så flere unge med handicap kan få en ungdomsuddannelse.
  - Ny rådgivningsfunktion til virksomheder om ansættelse af personer med handicap
  - At alle ledige med handicap skal have adgang til en personlig jobformidler samt garanti for at hjælpemidler gives på forkant.
- **Styrk indsatsen mod vold og chikane i arbejdslivet**
  - Danmark skal ratificere ILO-konventionen 290 om vold og chikane i arbejdslivet og henstilling 206. Det skal tydeliggøres, at arbejdsgivere ikke kun har et ansvar for at sanktionere chikane, men også for at forebygge chikane, særlig blandt unge og sårbart prækært ansatte, praktikanter, frivillige mv. i arbejdslivet.

¹³⁰) Steinitz, Sarah, 2021 s. 142

¹³¹) <https://integration.drc.ngo/bliv-klogere/materialer/lovgivningshandbog-2022/>

¹³²) <https://www.ft.dk/samling/20211/lovforslag/1115c/index.htm>

¹³³) https://fm.dk/media/24855/handlingsplan-for-fns-verdensmaal_web_a.pdf s. 23

- **Kvinder og mænd skal lønnes lige for samme arbejde eller arbejde, der kan tillægges samme værdi**
  - Ligelønsloven skal forbedres, så der skabes mere transparens i lønforhold på arbejdspladsen og så man bedre kan sammenligne mænd og kvinders arbejde for at fastslå om der har "samme værdi".
  - Afsæt en pulje til at sikre ligeløn mellem sammenlignelige såkaldte kvindefag og mandefag på det offentlige arbejdsmarked. Pulken skal afsættes uden for reguleringsordningen. Og fordeles af partnerne.
  - Der skal sikres løn under barsel for begge forældre i 24 uger. Selvstændige, freelancere mv. skal sikres samme barselsrettigheder som lønmodtagere.

- **Bedre vilkår for flygtninge, der modtager ydelser**
  - Flygtninge bør have ret til at modtage samme ydelser som alle andre borgere med samme behov. Alternativt bør regeringen og kommuner sikre et eksistensminimum for børnefamilier på selvforsørgelses- og hjemrejseydelse. Der bør indføres et retskrav på tilskud til nødvendige udgifter til sygebehandling, medicin og lignende for personer på ydelsen.¹³⁴

- **Sikre mere ligebehandling af ældre på arbejdsmarkedet**
  - Det kunne bl.a. gøres ved at arbejdsmarkedets partnere samles i en kampagne om seniorers kompetencer og rettigheder.

---

¹³⁴⁾ <https://menneskeret.dk/udgivelser/familier-paa-integrationsydelse>

CASE

BARWAQO HUSSEIN

23 år og statskundskabsstuderende på Aarhus Universitet. Kom til Danmark fra Somalia som femårig og er vokset op i Tingbjerg.

Hvornår føler du, at din deltagelse i samfundet bliver begrænset?

Det, synes jeg, især er gældende med den negative tone i debatten og italesættelsen af muslimer. Både i den offentlige debat og ift. statsborgerskab. Selvom jeg som statskundskabsstuderende er meget optaget af politik og som frivillig er meget aktiv på forskellig vis, holder jeg mig ofte tilbage fra den offentlige debat. Der er så mange negative kommentarer, og lige meget hvor mange gange, jeg argumenterer imod, oplever jeg, at folk tror, de har ret til at definere min virkelighed. Det vil jeg gerne spare mig selv for. Nogle politikere mener, at religion skal have

indflydelse på ansøgning om statsborgerskab. Det, synes jeg, er forkert, for det er jo en privatsag. Tværtimod har Danmark jo religionsfrihed. Jeg har indtil for nyligt været statsløs og begrænset i fulde demokratiske rettigheder, såsom at stemme til Folketingsvalget, hvilket er ærgerligt, når så meget af politikken jo rammer mig. Det var en lang proces, men endelig fik jeg mit statsborgerskab og det er jeg meget taknemmelig for.

Hvad vil du gerne anbefale regeringen?

At de bidrager til den gode tone i debatten og er et forbillede for befolkningen. Det er der heldigvis kommet mere fokus på nu, men der er stadig lang vej igen. Politikere har en særlig magtposition og dermed mere ansvar, så det håber jeg, de vil efterleve og holde den gode tone. Det kan være, det inspirerer andre til også at tale pænt, så vi alle kan finde mere motivation til at deltage i debatten. Derudover vil jeg anbefale dem ikke at lade religion være af betydning for statsborgerskab. For det vil tendere til diskrimination, og med verdensmål 10: Mindre Ulighed har de lovet at minimere diskriminerende lovgivning og inkludere flere i samfundet. Det vil være et skridt på vejen til at praktisere verdensmålsloftet om leaving no one behind, som er gennemgående for dagsordenen.

Ingen skal lades i stikken i Danmark

– Et metodisk og politisk bidrag til at nå i mål med Leave no One Behind – januar 2023

Ansvarshavende: Tim Whyte **Redaktion:** Ditte Ingemann og Maria Burin Møller **Layout:** Leo Scherfig

SEX
SAMFUND

GLOBALE
SENIORER

**KIRKENS
KORSHÆR**

İLİSİMASAVUT

**MELLEMFOLKELIGT
SAMVIRKE** **act:onaid**